

والدین، کودک و کتابخوانی

اثر: شهروز جاویدی*

(ص ۱۳۷ تا ۱۵۲)

چکیده

نقش والدین در علاقه‌مند ساختن کودکان به کتابخوانی چیست؟ آنان از چه طریقی می‌توانند بر تواناییهای کتابخوانی کودکان بیفزایند؟ آنان چگونه می‌توانند کودک را با دنیای کتاب آشنا کنند؟ والدین چگونه می‌توانند از ادبیات کودکان در عین علاقه‌مند ساختن کودک به کتابخوانی برای تقویت روابط خانوادگی استفاده کنند؟ مقاله حاضر کوششی برای پاسخ دادن به سؤالات فوق و برخی سؤالات دیگر در زمینه نقش والدین در کتابخوانی کودک است.

بهترین راه آموزش خواندن کتاب به کودکان، تبلیغ کتابخوانی از طریق خواندن داستانها و اشعار معروف کودکان توسط والدین و صبر و حوصله و استمرار در این زمینه است. استفاده از اشعار هم می‌تواند نقش بسزایی در علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه داشته باشد. والدین می‌توانند از ادبیات کودکان به همراه علاقه‌مند ساختن کودکان به کتابخوانی برای تعمیق روابط و پیوندهای خانوادگی استفاده کنند. در این مورد کتابها باید به طور منطقی انتخاب شوند و نهایتاً والدین از کتاب در عین ایجاد علاقه به کتاب در کودک به عنوان ابزاری برای الفاء ارزشهای مهم در زندگی استفاده کنند. واژه‌های کلیدی: مهارتهای خواندن، ادبیات کودکان، موفقیت تحصیلی، مهارتهای شنیداری، مهارتهای زبانی، ارزشها، اشعار قافیه‌دار.

***

مقدمه

چگونه والدین می‌توانند به کودکان کمک کنند که در مطالعه موفق شوند؟ کمک به کودک برای موفقیت در امر مطالعه مسلماً با آموزش او متفاوت

* عضو هیأت علمی دانشگاه ارومیه

کتابداری / دفتر ۳۸، ۱۳۸۱

است اما ویژگیهایی مانند صبر، اعتماد به نفس و علاقه‌مندی را می‌طلبید. اگر گاه‌گاهی کودک حواسش متوجه جای دیگری می‌باشد و یا بی‌علاقگی نشان می‌دهد بهتر است به او فرصتی برای استراحت داد. کودکان عاشق یادگیری هستند. اگر به آنها فرصت دهیم علاقه به مطالعه تجدید خواهد شد.

اگرچه زندگی والدین پرمشغله است اما می‌توانند سعی کنند که حداقل یکبار در روز و در زمانی معین به همراه کودک مطلبی را بخوانند. در صورتی که یک روز امکان چنین کاری نباشد نباید مأیوس شوند و سعی کنند تا آنجا که امکان دارد برای فرزندشان کتاب بخوانند.

اگر والدین بیش از یک فرزند داشته باشند باید بکوشند که برای هر یک از آنها به طور جداگانه کتاب بخوانند بویژه اگر فاصله سنی فرزندان بیش از دو سال باشد. بی‌شک کودکان از گوش کردن به انواع مختلف داستانها لذت می‌برند. زمانی که داستانها پیچیده باشند کودکان باز هم موضوع داستان را می‌فهمند و سؤالاتی را می‌پرسند. وقتی که داستانها آشنا و آسان باشند از این داستانهای قدیمی لذت می‌برند و حتی در خواندن آنها از روی کتاب به والدین کمک می‌کنند. صرف وقت برای خواندن کتاب به همراه کودک به طور منظم، حاوی این پیام مهم است: خواندن کتاب ارزشمند است.

زمانی هم پیش می‌آید که کودک به یک کتاب خاص علاقه نشان می‌دهد و دوست دارد آن را در شبهای متوالی بخواند. اینکه کودک به یک داستان خاص علاقه نشان دهد غیرمعمول نیست اما این امر می‌تواند برای والدین خسته‌کننده باشد. باید آنان بخاطر داشته باشند که یک داستان مورد علاقه کودک می‌تواند نیازهای عاطفی و علایق وی را پاسخگو باشد. والدین باید صبور باشند و مجموعه متنوعی از کتابها را در اختیار داشته باشند بدین ترتیب نهایتاً کودکان آماده خواندن داستانهای بیشتری خواهند شد. صحبت کردن در مورد داستانهایی که والدین برای کودک می‌خوانند مفید است اما نباید اجباری باشد. چه والدین در مورد داستان صحبت کنند و یا نکنند داستانهای خوب مشوق عشق و علاقه به کتابخوانی هستند

و برخی مواقع کودکان به فرصتی نیازمندند تا در مورد داستانهایی که خوانده‌اند به تفکر بپردازند. جای تعجب نیست که کودک یک یا چند روز بعد از خواندن داستان مطلبی از آن ذکر کند.

تأثیر تلویزیون بر توانایی کتاب خواندن و موفقیت‌های تحصیلی کودک

هر کودک و نوجوان به طور متوسط بین ۲۱ تا ۲۸ ساعت در هفته را صرف تماشای تلویزیون می‌کند. کودکان بیشتر از هر فعالیت دیگری، به جز خواب، وقتشان صرف تماشای تلویزیون می‌کنند (Bryant, 1996).

تأثیر تلویزیون بر توانایی خواندن و دیگر مهارت‌های تحصیلی نه تنها به میزان وقت صرف شده برای تماشای تلویزیون بلکه به نوع برنامه‌ای که کودک تماشا می‌کند هم بستگی دارد (Reinking, 1990).

کودک پیش دبستانی

تحقیقات نشان داده است کودکانی که برنامه‌های به دقت تهیه شده آموزشی مخصوص این سن را به طور منظم تماشا می‌کنند از مهارت‌های خواندن بهتری نسبت به کودکانی برخوردار هستند که این برنامه‌ها را به طور نامنظم تماشا می‌کنند (MacBeth, 1996). کودکان بین ۳ تا ۵ سالگی از نظر رشد مغزی به جهت رشد توانایی زبانی و دیگر مهارت‌های شناختی در مرحله‌ای بحرانی قرار دارند. احتمال می‌رود میزان تماشای تلویزیون بر شبکه‌های عصبی مغز تأثیر گذارد. همچنین میزان جایگزین شدن تماشای تلویزیون به جای دیگر فعالیتها و تبادل کلامی ممکن است رشد شناختی اولیه کودک را تحت تأثیر قرار دهد.

الف. کودکان در سالهای اولیه مدرسه

کودکان اگر از طریق خواندن والدین تجاری در زمینه کتب و رسانه‌های نوشتاری داشته باشند به موفقیت‌های بیشتری در مهارت‌های اولیه خواندن دست می‌یابند.

تلویزیون به دو صورت کسب مهارت‌های اولیه خواندن را تحت تأثیر قرار می‌دهد:

۱. تسلط بر خواندن تنها از طریق تمرین حاصل می‌شود. بیشتر کودکان پیش از آنکه مطالب خواندنی برایشان لذت‌بخش شود نیازمند تمرین‌های مکرر در مورد خواندنشان هستند. وقتی زمانی تماشای تلویزیون جایگزین زمانی شود که کودکان صرف مهارت خواندنشان می‌کنند، در این صورت کسب مهارت‌های خواندن به تعویق می‌افتد (Comstock, 1991).

۲. یکی از تحقیقات نشان داده است که کودکانی که کارتون‌ها و برنامه‌های تفریحی بیشتری را تماشا می‌کنند احتمال کمی دارد به کتب و رسانه‌های نوشتاری علاقه‌مند شوند.

ب. تأثیر تلویزیون بر کودکان در سنین بالا

کودکانی که مدت‌زمان طولانی تلویزیون تماشا می‌کنند به طور مثال ۳ تا ۴ ساعت در روز ضعیف‌ترین مهارت‌های خواندن را داشته‌اند (Searls, 1985).

تحقیق دیگری نشان داده است که اگر در زمان انجام تکالیف، تلویزیون باز باشد، با توسعه مهارت‌ها و اطلاعات تداخل می‌کند (Armstrong, 1991).

تأثیر مخرب الگوهای تماشای تلویزیون بر مهارت‌های خواندن در سال‌های پیش از دبستان با افزایش سن کودک و سخت‌تر شدن تکالیف وی بیشتر می‌شود. کودکانی که در سال‌های پیش‌دستانی برنامه‌های تلویزیونی حاوی اطلاعات آموزشی را تماشا می‌کنند با افزایش سنشان نیز برنامه‌های حاوی اطلاعات به عنوان مکمل تحصیلی مورد استفاده قرار می‌دهند. طبق تحقیق مک‌بث کودکانی که برنامه‌های سرگرم‌کننده تلویزیون را تماشا می‌کردند با افزایش سنشان نیز برنامه‌های حاوی اطلاعات را کمتر تماشا کرده و بیشتر تمایل به استفاده از تلویزیون برای سرگرمی و گذراندن اوقات فراغت نشان می‌دادند (MacBeth, 1996).

راه‌حلهای پیشنهادی

۱. کل مدت تماشای تلویزیون باید به یک یا حداکثر دو ساعت در روز محدود گردد.

۲. برنامه‌های تلویزیون باید مطابق با سن کودک و ماهیتاً مسالمت‌آمیز و تقویت‌کننده زبان و مهارت‌های اجتماعی باشد.
۳. والدین باید عادت سالم تماشای تلویزیون را در سال‌های پیش‌دبستانی در کودکان ایجاد کنند. تماشای تلویزیون کودکان باید به دقت به برنامه‌های هدفمند و آموزشی محدود گردد.
۴. برای تقویت مهارت‌های خواندن کودک بهتر است والدین وی را بیشتر در تماس با کتاب قرار دهند. بیشتر برایش کتاب بخوانند و در این راستا فرصت تمرین خواندن را با محدود کردن وقت تماشای تلویزیون فراهم آورند.
۵. ترتیبی اتخاذ کنند که کودک تکالیف مدرسه‌ای را به همراه تماشای تلویزیون انجام ندهد.

نکاتی اساسی در مورد آموزش کتابخوانی به کودکان

کارهای خاصی را برای آماده‌سازی کودک جهت موفقیت در امر کتابخوانی باید انجام داد. ابتدا باید کتابهای داستانی متنوعی را تهیه کرد سپس باید در امر خواندن کتاب استمرار ورزید، صبور بود و منتظر تأثیر معجزه‌آسای آن شد.

کار را باید از چندماهگی شروع کرد؟

نوزاد چندماهه می‌تواند به تصاویر نگاه کند، به صدای شما گوش کند و به اشیاء روی صفحات مقوایی اشاره کند. کودک را می‌توان با اشاره به تصاویر راهنمایی کرد و نام اشیاء مختلف را گفت. با جلب توجه به تصاویر و هماهنگی کلمات با تصاویر به همراه اشیاء در دنیای واقعی کودک به اهمیت زبان پی می‌برد. کودکان پیش از آنکه متوجه کلمات چاپ شده بشوند یاد می‌گیرند که صداهای یک زبان را دوست داشته باشند. خواندن کتاب با صدای بلند برای کودکان قوه تخیل آنها را تحریک کرده و به فهم آنها از دنیا وسعت می‌بخشد. خواندن کتاب به کودکان کمک می‌کند مهارت‌های شنیداری و گفتاری را

وسعت بخشند. این کار آنها را برای فهم کلمات نوشتاری آماده می‌کند. وقتی وزن و آهنگ یک زبان بخشی از زندگی کودک می‌شود، یادگیری کتابخوانی همانند یادگیری راه رفتن و صحبت کردن برای کودک امری طبیعی جلوه خواهد کرد. حتی بعد از آنکه کودکان یاد گرفتند که خودشان کتاب بخوانند باز حائز اهمیت است که هنوز هم به همراه کودک و با کودک کتاب خوانده شود. با خواندن کتابهایی که مورد علاقه کودک است اما فراتر از میزان قدرت خواندن اوست می‌توان قدرت فهم کودک را افزایش داده و انگیزه‌ای برای بهتر شدن مهارتها فراهم آورد.

چگونه می‌توان لذت بردن از خواندن کتاب را برای کودکان تبلیغ کرد؟

هدف ایجاد انگیزه در کودکان برای تمایل به خواندن کتاب است به گونه‌ای که به طور مستقل کتاب بخوانند و در کار کتابخوانی ماهر شوند. این امر زمانی تحقق می‌یابد که کودکان از خواندن کتاب لذت ببرند. آنچه والدین برای این کار می‌توانند انجام دهند خواندن کتاب، خواندن داستانها و اشعار معروف برای کودکان است. می‌توان به کودک کمک کرد تا ابزار مورد نیاز خود را پیدا کند. دسترسی به اطلاعات از طریق واژگان چاپ شده یک ضرورت است. دانش توانایی است و کتابها پر از مقوله‌های دانش هستند. اما مهارت خواندن چیزی بیش از ابزار علمی است. از طریق کتابها می‌توان مغز را غنی ساخت.

با کمک به کودک می‌توان ارتباط مادام‌العمری بین او و واژگان چاپ شده ایجاد کرد. بدین ترتیب همین کودک وقتی بزرگ شد تبدیل به فردی می‌شود که به طور مستمر و به آسانی به جهت شغف یا کسب دانش و یا لذت بردن از مطالعه، کتاب می‌خواند.

بین سنین ۴ تا ۷ سالگی بیشتر کودکان کلمات روی صفحه کاغذ را تشخیص می‌دهند. اما طولی نمی‌کشد که آن لحظه طلایی فرا می‌رسد که کودک کتابی را در دستش می‌گیرد و به رمزگشایی راز کلمات نوشتاری پی می‌برد.

والدین چیزهایی را می‌توانند به کودک بدهند که کلاس درس نمی‌تواند. دیده شده کودکانی که والدین برایشان کتاب می‌خوانند، در بزرگسالی کتاب را دوست دارند. پس از گذشت سالها این کودکان از قدرت حافظه خوبی برخوردار بوده‌اند. آنان داستانهایی را به یاد داشتند که موجب خنده‌شان شده و داستانهایی را به خاطر می‌آورند که موجب گریه‌شان شده است. والدین در کمک و یاری کودکان به لذت بردن از خواندن و درک ارزش خواندن در موقعیت خاصی قرار دارند. آنان می‌توانند این کار را از طریق خواندن کتاب با صدای بلند، ارائه مثالها و انجام فعالیتهایی از این قبیل به انجام رسانند.

خواندن کتاب به همراه کودک

چگونه والدین می‌توانند به کودک در خواندن کتاب کمک کنند؟ فعالیتهای و ایده‌هایی وجود دارند که می‌توانند به پدر یا مادر در غنی‌سازی اوقات ارزشمند کودکان کمک کنند. کودکان وقتی کتابخوان می‌شوند که والدین برایشان کتاب بخوانند. مسئله به همین سادگیست. انجام این کار خیلی ساده و لذت‌بخش است. با کمی ممارست می‌توان بهترین خاطرات دوران کودکی را برای کودک رقم زد. بهترین کار این است که کار با کودک را هر چه زودتر شروع کرده و مرتباً کتاب خواند. اما هیچوقت دیر نیست. می‌توان از همین امروز شروع کرد. بویژه فعالیتهای زیر در مورد کودکانی که در سطح پیش‌دبستانی هستند مفید است و یا آنهایی که کتابخوانهای مبتدی هستند. هیچ سنی برای شروع دیر نیست. در مورد کودکان کم سن و سال باید توجه داشت که کار خواندن کتاب کاری فیزیکی و نیز ذهنی است که نیازمند هماهنگی دست و چشم است. از این رو، به هنگام خواندن باید به روش زیر در مشارکت کودک کوشید:

۱. به اشیاء موجود در تصاویر اشاره کرد.

۲. واژگان را با انگشت دنبال کرد و بدین ترتیب کودک می‌فهمد کلمات روی صفحه در زبان فارسی از راست به چپ حرکت می‌کنند.

۳. از کودک خواست که در ورق زدن کمک کند تا بیاموزد که صفحات از چپ به راست برگردانده می‌شوند.

چگونه دنبال کتاب مناسب کودک بگردیم؟

- کتابهای مناسب به برداشتهای اولیه کودک از دنیای کتابخوانی شکل خواهد بخشید. به منظور یافتن کتابهای مناسب می‌باید به شیوه‌های زیر عمل کرد:
۱. باید از دوستان، همسایگان و معلمان خواست که کتابهای مناسب معرفی کنند.
  ۲. والدین باید به یکی از کتابخانه‌های عمومی محلی رفته و در حداقل زمان ممکن کارت عضویت کودک در کتابخانه تهیه کنند و از کتابدار بخواهند که در انتخاب کتاب مناسب به آنها کمک کند.
  ۳. بعضی از مجلات و روزنامه‌ها بخشی را به مرور کتابهای کودکان که گاهاً جایزه کتاب کودک هم به آنها تعلق گرفته، می‌پردازند و خواندن آنها را توصیه می‌کنند. بررسی این بخش از روزنامه‌ها و مجلات می‌تواند مفید باشد.
  ۴. اگر والدین و کودک از خواندن کتابی لذت نمی‌برند بهتر است آن را کنار گذاشته و یکی دیگر را انتخاب کنند.
- باید به خاطر داشت سطح خواندن و سطح شنیداری کودک با هم متفاوتند. وقتی والدین کتابهای آسان را برای کودک می‌خوانند طولی نمی‌کشد که کودک به همراه آنها شروع به خواندن می‌کند. وقتی که کتابهای سطح پیشرفته را می‌خوانند عشق و علاقه به داستانها را در کودک القاء کرده به وی انگیزه می‌بخشند تا در طول عمرش مطالعه برایش عادت شود.

نقش شعر در علاقه‌مند کردن کودک به مطالعه

وقتی کودکان شعر خوبی را می‌خوانند قافیه و تصاویر ذهنی ایجاد شده به واسطه کلمات به دقت انتخاب شده را دوست دارند. کودکان با ارتباط دادن کلمات نوشتاری با عواطف به کتابخوانی علاقه پیدا می‌کنند. در اینجا بیشتر اشعاری مورد

نیاز هستند که قافیه‌دار بوده، داستانی را بیان می‌کنند و از دیدگاه یک کودک نوشته شده‌اند. در مورد استفاده از اشعار برای علاقه‌مند ساختن کودک به مطالعه باید نکات زیر را در نظر داشت:

۱. شعر باید برای کودک آهسته خوانده شود و خواننده اشعار می‌باید استعداد‌های نمایشی‌اش را بکار گرفته و سعی کند عواطف و احساسات موجود در شعر را به تصویر بکشد.
۲. اگر قطعه شعری مورد علاقه خاص کودک است باید از او خواست که آن را به حالت نمایش بخواند و باید با شور و علاقه گوش کرد.
۳. اگر شخصیتی در شعر وجود دارد می‌توان از کودک خواست تا با استفاده از ادا و اطوار احساس این شخص را بیان کند.
۴. در صورتی که فرد شنونده مشتاقی برای کودک باشد همواره او را تشویق خواهد کرد.
۵. اگر کودک در جمع احساس راحتی می‌کند بهتر است ترتیبی داد که شنوندگان مشتاقتر و بیشتری به او گوش دهند. شاید که از برخوانی شعر پس از شام برای اعضای خانواده، برای کودک جالب باشد.
۶. اگر کودک در خواندن شعر اشتباهی هم مرتکب شد می‌توان آن را نادیده گرفت. زیرا، اشتباهات جزئی از روال زندگی هستند.

کودکان از اینکه فرد دیگری برای مهارت‌های رو به رشدشان ارزش قائل شود، لذت فراوانی می‌برند. تنها خواندن کتاب برای کودکان کافی نیست بلکه به آنچه هم که آنها می‌خوانند باید به دقت گوش داد و نکات زیر را در این امر به خاطر سپرد.

۱. کتابها باید متناسب سطح توانایی کودک انتخاب گردند و فرد باید به آنچه که کودک می‌خواند به دقت گوش دهد.

۲. کار خواندن کتاب می‌تواند به نوبت انجام شود. مثلاً یکی از والدین پاراگرافی را بخواند و سپس از کودک بخواهد که پاراگراف بعدی را او بخواند. وقتی کودک به هنگام خواندن بر چگونگی خواندن تمرکز دارد، خواندن و کمک والدین در امر

خواندن سبب می‌گردد که داستان جذاب و با شور و حرارت باشد.

۳. اگر کودک در خواندن واژگان مشکل داشته باشد به چندین طریق می‌توان به وی کمک کرد:

الف. باید از وی خواست که آن واژه را رد شود و بقیه جمله را بخواند و بعد حدس بزند که کلمه چه معنایی در جمله می‌تواند داشته باشد.

ب. باید به او کمک کرد که آنچه را که در مورد حروف و صداها می‌داند به کار گیرد.

ج. نهایتاً باید صورت صحیح کلمه را ادا کرد.

۴. والدین باید به کودک بگویند که تا چه اندازه به تلاش و مهارت‌های وی افتخار می‌کنند.

۵. گوش دادن به خواندن با صدای بلند کودکان فرصتی را برای والدین فراهم می‌کند تا از مهارت‌های جدید آنها آگاه شوند و به خود کودک هم این فرصت را می‌دهد که مهارت خواندنش را تمرین کند. مهمتر از همه این روش دیگری، برای لذت بردن از خواندن به همراه کودک است.

آشناساختن کودک با دنیای کتاب

با اندکی کوشش والدین می‌توانند کودکان را با دنیای کتاب آشنا کنند. در این راستا موارد زیر به والدین توصیه می‌گردد:

۱. به بخش کودکان کتابخانه مراجعه کرده و وقتی را صرف خواندن و انتخاب کتاب و بردن به خانه بکنند. بهتر است والدین کتابها را به همراه کودک انتخاب کنند تا نشان دهند که می‌تواند از کتاب و کتابخانه لذت ببرد. کودک را به کتابدار معرفی کرده و از برنامه‌های خاص کتابخانه برای کودک جويا شوند.

۲. در خانه ترتیب یک کتابخانه شخصی را بدهند و قفسه کتاب ویژه‌ای را به کودک اختصاص دهند. کودکان را تشویق کنند که به شیوه‌ای کتابها را روی قفسه نظم دهند. به طور مثال کتابهای مربوط به حیوانات را یکجا بچینند یا کتابهای مربوط

به سرگرمیها و کتابهای مورد خاصشان را در یک قفسه قرار دهند.
 ۳. می‌توان در مغازه‌هایی که کتابهای دست دوم می‌فروشند و یا در بساطیها و حراجیها دنبال کتابهای ارزان کودکان گشت در این صورت خرید کتاب هزینه کمی در بر خواهد داشت.

وقتی جمع‌آوری کتابها مبدل به یک فعالیت مهم خانوادگی شد، والدین این پیام را به کودک می‌دهند که خواندن کتاب هم مهم است و هم جنبه سرگرمی دارد.

کتابخوانی با هدف ترویج کتابخوانی و استحکام پیوندهای خانوادگی

زمان، هدیه گرانقیمتی است که والدین می‌توانند به کودکان بدهند. اسباب‌بازیهای گرانقیمت هیچوقت نمی‌توانند جایگزین حضور ساده و دوست‌داشتنی والدین در میان کودکان گردند. کتابها برای والدین فرصتی فراهم می‌کنند تا لحظات خاصی را در کنار کودکان سپری کنند. وقتی کودک کتاب لذت‌بخش را می‌خواند به نظر می‌رسد که زمان متوقف می‌گردد. با خواندن کتاب به همراه کودک، کودکی والدین دوباره پدیدار گشته و با کودکی کودک در هم آمیخته و آنان در لذت و شادی با یکدیگر سهیم می‌گردند. این لحظه‌ای هیجان‌انگیز است. زمانی است که رابطه عمیق عاطفی بین والدین و کودکان پرورش می‌یابد.

خواندن کتابهای خوب به همراه کودکان به استحکام روابط بین والدین و فرزندانشان کمک می‌کند. بیشتر کودکان از احساس گرمی و امنیتی که با خزیدن به بغل پدر و مادر و گوش کردن به داستان آنها ایجاد می‌گردد لذت ذایدالوصفی می‌برند. این تماس جسمانی به همراه صدای لذت‌بخش والدین و پیچیدگیهای مفرح طرح داستان، زمان داستان گفتن را به زمانی ویژه تبدیل می‌کند.

کتابهای خوب پاسخگوی سؤالات کودکان هستند. کودکان مواقعی در زندگیشان با مسائلی مثل مرگ، جدایی از والدین، عصبانیت و از دست دادن یک دوست مواجه می‌شوند. یک داستان می‌تواند به این مسائل پاسخ دهد و به کودکان حس امیدواری و غلبه بر چالشهای زندگی را بدهد. کتابها باید عاقلانه و منطقی

انتخاب شوند.

کتاب ابزاری برای معرفی ارزشها به کودکان

والدین همچنین می‌توانند از کتابها برای معرفی ارزشها و افکار مهم به کودکان استفاده کنند. شاید والدین بخواهند ارزشهایی مثل مهربانی، پذیرش دیگران و احساساتشان یا همبستگی اعضای خانواده را مورد تأکید قرار دهند، به جای اینکه صرفاً به کودکان بگویند که این افکار یا ارزشها مهمند می‌توانند داستانی را برایش بخوانند که قوه تخیل او را فعال کرده و به او این امکان را بدهد که خودش این ارزشها و افکار را کشف کند. از طریق ارتباط با شخصیت‌های داستان کودکان می‌توانند احساسات آنها را تجربه کرده، با مشکلات روبرو شده و از موفقیت‌های این شخصیتها درس گیرند.

والدین باید به خاطر داشته باشند که کودکان به طور فردی به یک داستان واکنش نشان می‌دهند. آنان از آنچه که می‌شنوند یا می‌خوانند نتایج خاص خودشان را خواهند گرفت. هر کودکی به واسطه زمینه و نیازهای منحصر به فردش پیام متفاوتی را از همان داستان به یاد دارد. یک داستان خوب همیشه برای مخاطبینش پیامی در بر خواهد داشت.

تأثیر یک کتاب محدود به زمان خواندن آن نیست. خواندن یک داستان خوب می‌تواند معرف یک ارزش و یا یک تفکر به کودکان باشد. والدین می‌توانند فعالیتهای خاصی را برای کودک در نظر بگیرند که او را ترغیب کند به آنچه خاص او است توجه داشته باشد. اگر کتابها بدین گونه مورد استفاده قرار گیرند می‌توانند به بخش مهمی از فعالیتهای خانواده تبدیل شوند.

کتاب ابزاری برای غنی سازی واژگان و افزایش مدت زمان تمرکز کودک

خواندن کتاب برای کودکان کم سن و سال بر مهارتهای آغازین کتابخوانی آنها تأثیر دارد. کودکان به هنگام شنیدن یک داستان آنچه را که می‌شنوند با آنچه که

نوشته شده ارتباط می دهند. آنان به تدریج درمی یابند که حروف نماینده صداهایی هستند که واژگان را می سازند. آنان از ابتدا تا انتها توجهشان به داستان معطوف است و از این طریق مدت زمان تمرکزشان بر یک موضوع افزایش می یابد. افزون بر این، کتابها در غنی سازی واژگان و شیوه بیان کودکان نقش مهمی به عهده دارند که در واقع مکمل آن چیزی است که در محاوره های روزمره یاد می شوند. وقتی مرتب برای کودکان کتاب بخوانیم به مرور به جادوی کلمات چاپ شده پی می برند. با کتاب انس گرفته و برای آن احترام قائل می شوند. به طور خلاصه می توان گفت: کتابها به سوالات کودکان پاسخ می دهند، آنها را با افکار ارزشمند آشنا می کنند، مهارتهای کتابخوانی و زبانی را تقویت کرده و به روابط خانوادگی استحکام می بخشند.

اوقات مطالعه خانواده و تأثیر آن در ترغیب کودک به مطالعه

اختصاص زمانی برای مطالعه افراد خانواده، در سکوت تا هر کس مطلب مورد علاقه اش را بخواند، تنها فرصتی است که والدین می توانند مطلب مورد علاقه شان را بخوانند. تکرار این کار سبب ایجاد علاقه در کودک به مطالعه می شود. لازم است نکات زیر را به خاطر سپرد:

۱. ابتدا کودک و والدین باید مطالبی برای خواندن داشته باشند.
۲. از اینکه کودک مطلب آسانی را برای مطالعه انتخاب کند والدین نباید نگران باشند. تمرین با کتب آسان و خواندن مطالب فکاهی سبب روانی خواندن می گردد.
۳. بهتر است والدین برای کودک یک مجله کودکان مشترک شوند. کودکان از اینکه بسته پستی خودشان را دریافت کنند به هیجان می آیند.
۴. والدین باید در حالت آرامش مطلبی را که انتخاب کرده اند بخوانند.
۵. طول مدت اوقات مطالعه خانواده نشان می دهد که والدین به مطالعه علاقه مندند و چون آنان برای خواندن کتاب ارزش قائلند کودکان نیز برای

مطالعه ارزش قائل می شود.

ترویج کتابخوانی برای کودکان سنین بالا

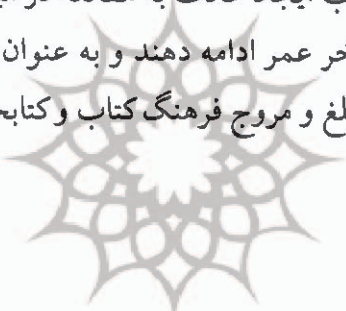
والدین نمی توانند کودکان سنین بالا را روی زانوی خود قرار داده یا در آغوش بگیرند و هر شب برایشان داستان بخوانند. اما می توانند با اتخاذ همان اصولی که در مورد کودکان کم سن و سال اثربخش بود در کودکان سنین بالا هم شور و شوق کتابخوانی را ایجاد کنند. در این راستا می توان موارد زیر را به کار برد:

۱. خواندن کتاب را به عنوان تفریح و سرگرمی اوقات بیکاری ترغیب کنند.
۲. محیطی پر از کتاب برای کودکان ایجاد کنند.
۳. با کودکان صحبت کرده و به گفته های آنان گوش کنند و به یاد داشته باشند که چهار مهارت اصلی زبان عبارتند از: صحبت کردن، گوش دادن، خواندن و نوشتن و هر مهارت دیگری را پشتیبانی می کند.
۴. در هر فرصتی که دست داد به همراه کودک مطلبی را بخوانند حتی اگر این مطلب بخشی از مقاله روزنامه سر سفره صبحانه باشد.
۵. با پاسخ دادن به افکاری که کودکان سعی دارند از طریق نوشتن انتقال دهند، آنان را ترغیب به نوشتن بکنند.
۶. خودشان سرمشقی برای کودک باشند. کتابی در دست گیرند و اطمینان حاصل کنند که کودک می داند که پدر یا مادرش کتاب را برای لذت بردن و به دست آوردن اطلاعات لازم می خواند.
۷. بر تکالیف مدرسه ای کودک نظارت داشته و کوششهای او را مورد ستایش قرار دهند.

نتیجه گیری

از مجموعه مباحث مطرح شده در مورد کتابخوانی کودکان چنین برمی آید که والدین نقش اساسی در علاقه مند کردن کودکان به مطالعه و استفاده از کتابخانه

دارند. بویژه وقتی ساعات خاصی از وقت خانواده به مطالعه اختصاص یابد می‌تواند در علاقه‌مند ساختن کودک به مطالعه بسیار مفید باشد. در اوقات اختصاص یافته برای مطالعه، والدین می‌توانند به دو صورت عمل کنند. یا به همراه کودک و برای کودک کتاب بخوانند و یا خودشان کتاب و روزنامه مورد علاقه خودشان بخوانند و به کودک هم اجازه دهند که کتاب یا مطلب مورد علاقه خودش را بخواند. در نهایت باید توجه داشت که تأثیر کتابخوانی برای کودکان و آشنا ساختن آنان با ادبیات کودکان تنها محدود به دوران کودکی نمی‌شود و این عمل می‌تواند به گونه‌ای باشد که سبب ایجاد عادت به مطالعه در میان آنان شده و چه بسا این عادت پسندیده را تا آخر عمر ادامه دهند و به عنوان پیشگامان اصلاح ساختارهای فرهنگی کشور و مبلغ و مروج فرهنگ کتاب و کتابخوانی شده گامهای مثبتی در این راستا بردارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

۱. این مقاله از مجموعه مقالات مختلف اینترنت جمع‌آوری و ترجمه شده است. لذا از علاقه‌مندان به اطلاعات بیشتر درخواست می‌شود تا به آدرس زیر مراجعه کنند:
<http://www.ed.gov/pubs/parents/reading/resources.html>
2. Armstrong, G. Blake, Boirsky, Greg A. And Marie-Louise Mares. "Background television and reading performance," *Communicatio Monographs*, September, 1991, Vol. 58.
3. Brown, David K. *The children's literature webguide.*
4. Bryant, Jennings and Zillmann, Dolf, editors. *Media effects: advances in theory and research*, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1994.
5. Comstock, George with Paik Haejung. *Television and the American child.* San Diego, CA: Academic Press, Inc. 1991.
6. Foat, C. and Smith C.A. (1981) *Once upon a Mind.* Manhatan: Kansas State University.
7. Lloyd J. and Maizola, J. (1974), *Learning through Play.*
8. MacMech, Tannis, editor. *Tuning into young viewers.* Newbury Park CA: SAGE Publications, 1996.
9. Office of Educational Research and Improvement. "National education longitudinal study of 1998". Washington D.C. Government Printing office.
10. Reinking, D and Wu, J. "Re examining the research on television and reading". *Reading Research and Instruction*, Winter, 1990, Vol. 29.
11. Searls, D. T., Mead, N.A., and Ward, B. "The relationship of students, reading skill to T.V watching, leisure time reading and homework," *Journal of reading*. Vol. 29, PP. 158-162.
12. Sutton, B. & Suttan S. (1974) *How to play with your children and when not to.*
13. Trelease, J. (1989) *The New Reader- Aloud Handbook*, New York, N.Y: Peagvia Books.